

SLOVANSKÁ SLOVOTVORBA

SYNCHRÓNIA,
INOVÁCIE,
NEOLOGIZÁCIA

Editori

Martin Ološtiak
Ľudmila Liptáková
Klaudia Bednárová-Gibová

VEDAVATELSTVO
PREŠOVSKÉJ
UNIVERZITY

Prešov 2022

**SLOVANSKÁ SLOVOTVORBA:
SYNCHRÓNIA, INOVÁCIE, NEOLOGIZÁCIA**

**SLAVIC WORD-FORMATION:
SYNCHRONY, INNOVATIONS, NEOLOGIZATION**

Editori / Editors

**Martin Ološtiak
Ľudmila Liptáková
Klaudia Bednárová-Gibová**

**Prešov
2022**

Slovanská slovotvorba: synchronia, inovácie, neologizácia
Slavic Word-formation: Synchrony, Innovations, Neologization

Editori / Editors:

Martin Ološtiak (Prešovská univerzita v Prešove / University of Prešov in Prešov)
Ľudmila Liptáková (Prešovská univerzita v Prešove / University of Prešov in Prešov)
Klaudia Bednárová-Gibová (Prešovská univerzita v Prešove / University of Prešov in Prešov)

Recenzenti / Reviewers: prof. Mgr. Martina Ivanová, PhD.
PhDr. Míra Marvanová, Ph.D.
doc. Mgr. Patrik Mitter, Ph.D.

Vydanie / Edition: Prvé / First

Vydavateľ / Publisher: Prešovská univerzita v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej
univerzity, 2022
University of Prešov Press, Prešov 2022 (print)
Prešovská univerzita v Prešove, 2022 (online)
Publikácia bola vydaná elektronicky v Digitálnej knižnici UK PU:
The proceedings are published online at:
<http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak26>

Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0046 (50 %). Táto práca bola tiež podporená projektom VEGA č. 1/0025/22 (50 %). This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the Contract no. APVV-18-0046 (50%). This work was also supported by the VEGA Agency, no. 1/0025/22 (50%).

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani žiadna jeho časť sa nesmie reprodukovat', ukladať do informačných systémov ani inak rozširovať bez predchádzajúceho súhlasu majiteľov autorských práv s výnimkou citovania podľa STN ISO 690.

All rights reserved. No part of the book may be reproduced, downloaded, disseminated, published, or transferred in any form or by any means without written permission of the copyright owners except for citation in accordance with the STN ISO 690 norm.

© Martin Ološtiak, Ľudmila Liptáková, Klaudia bednárová-Gibová, autori / authors, 2022
© Prešovská univerzita v Prešove / University of Prešov in Prešov, 2022

ISBN 978-80-555-2963-9 (print)
ISBN 978-80-555-2956-1 (online)

СУПАРНИШТВО СЛОВЕНСКИХ ДЕРИВАТА И АНГЛИЦИЗАМА У СРПСКОЈ НЕОЛОГИЈИ

Райна ДРАГИЋЕВИЋ

Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Србија

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, Srbija

E-mail: rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs

ORCID: 0000-0001-7833-1027

Rivalry of Slavic derivatives and loanwords from the English language in Serbian neology

Abstract

In this paper, it is shown that at a time when the number of words from the English language is increasing in the Serbian language, as well as in all Slavic languages, there are also those thematic groups of lexemes that are difficult to accept in the Serbian language. New names for colors originating in the English language are presented, and then, based on the survey, language material is collected and analyzed, which shows that Serbian speakers, when they need to give the names for color shades, prefer to use Serbian word-formation options rather than borrowed words from the English language. The paper explains the reasons for this phenomenon and also explains under which conditions the borrowing from foreign languages is not performed.

Keywords: names for colors, word-formation, Serbian language, Anglicisms.

Апстракт

У овом раду показано је да у време када се у српском језику, као и у свим словенским језицима, повећава број речи из енглеског језика, постоје и оне тематске групе лексема које се тешко прихватају у српском језику. Представљени су нови називи за боје који потичу из енглеског језика, а затим је, на основу анкете, прикупљен и анализиран језички материјал који показује да говорници српског језика, када треба да именују називе за нијансе боја, радије користе могућности српске творбе речи него што позајмљују речи из енглеског језика. У раду се објашњавају разлози за ову појаву и износе се услови који утичу на то да се позајмљивање из страних језика не врши.

Кључне речи: називи за боје, творба речи, српски језик, англицизми.

1 Увећавање броја англицизама у српском језику. Најчешћи начини за богаћење лексичког система јесу позајмљивање речи из страних језика, грађење нових речи (творба речи) и развој нових значења већ постојећих лексема. У време глобализације у којем живимо увећава се број позајмљеница, и то углавном из енглеског језика, па се чини, иако то није сасвим тачно, да се фонд нових речи и у српском језику углавном богати англицизмима, а не дериватима насталим од домаћих афикса и/или словенских творбених основа.

Као последица позајмљивања великог броја англицизама у српски језик настаје једна лексичка мешавина коју англиста Т. Прћић (2005) назива *англосрпским језиком*, а „то је врста српског језика који одступа од својих норми и бива употребљаван према нормама енглеског језика“ (Прћић, 2005: 57). За овакву ситуацију, Прћић криви, како је написао, „површинске преводиоце“ и наглашава да „англосрпски не обухвата сваки утицај енглеског језика на српски, него само оно што чини неоправдане и објективно непотребне иновације настале под утицајем норме из енглеског језика“ (Прћић, 2005: 57).

Српски англиста Т. Прћић је са групом коаутора објавио *Српски речник новијих англицизама* (СРНА). За разлику од првог издања (и два пута поновљеног другог издања), у којем је било 900 одредница (НРНА 2001, ²2011, ³2018), ново издање овог речника има 4.500 одредница, које су ексцерпирани са српских интернет сајтова само током 2018. и 2019. године. Овај податак јасно потврђује чињеницу, које су свесни многи говорници српског језика, да број англицизама у српском језику брзо расте.

1.1 Неуспели покушаји замене англицизама домаћим речима. Иако постоје покушаји да се неки од њих замене домаћим речима, у српском језику, несклоном пуризму, овакви покушаји се углавном завршавају неуспехом. Као пример, навешћемо судбину енглески речи *селфи* (*selfie*) у српском језику. По угледу на анкету хрватских лингвиста А. Халоње и Л. Худечек (2014), спровели смо анкету међу српским студентима од којих смо тражили да осмисле српску твореницу којом би се могла заменити реч *селфи*. Одговори су били разноврсни (исп. Драгићевић, 2015), а три најчесталија била су *самослика*, *себић* и *својко* (а у хрватском *самослика*, *себић* и *особњача*). Иако ове изведенице спадају у прве творбене асоцијације анкетираних (а вероватно и неанкетираних) говорника српског језика на реч *селфи*, ниједна од њих није заживела, па се у српском језику користи искључиво лексема *селфи*.

2 Позајмљивање назива за нијансе боја у српском језику. Из овог примера, али и из многих других, закључујемо да се англицизми лако и брзо шире у српском језику. Управо зато овај рад посвећујемо једној групи англицизама којој је у новије време изложен српски језик, а и сви остали словенски језици, а која се, по свему судећи, неће тако лако примити у српском језику, већ ће се и даље именовање појмова из те групе обављати као и до сада – творбом речи. У питању су нови називи за боје који из енглеског језика надиру у српски.

2.1 Под утицајем глобализације, а нарочито због пандемије вирусом корона, једна од главних привредних грана – трговина, све се чешће одвија преко интернета. Да би своје производе учинили што реалистичнијим, трговци се труде да купцима што приближније дочарају њихов изглед, па и боју. Зато се у енглеском језику појављује све више нових речи којима се именују нијансе боја. Човечанство све чешће купује претражујући онлајн-каталоге производа мултинационалних компанија, а преводиоци тих каталога преводе и називе за боје производа на све језике света. Тако се у свим језицима увећава број назива за боје. Овај феномен привукао је нашу пажњу и

зато смо анализирали називе за боје у српској верзији електронског каталога *Заре*, чувене мултинационалне корпорације која се бави производњом и продајом одеће (Драгићевић, 2021). У том раду износимо, између осталог, и ове примере за називе боја који су преузети из споменутог каталога за пролеће и лето 2021. године:

У жељи да својим купцима што боље прецизира боју неког одевног предмета, произвођач дочарава нијансу називајући је именом материје из природе: *песак*¹, *светли песак*, *корал*, *камен*, *злато*, *лед*, *креч*, *дрвени угљ*, *угљено сива*, *тамноугљено сива*, *антрацит сива*², *каки*³, *лапор плава*, *бисерни лапор*⁴, *аквамарин*⁵.

Призори из природе такође представљају инспирацију за именовање нијанси боја: *плаво небо*, *зеленило мора*, *поноћно плава*.

Боја у којој се преливају нијансе жуте, смеђе и беле боје назива се *екру*, према француској речи која се односи на боју необрађеног, неизбељеног лана или свиле.

Неке боје назване су према биљкама – њиховим цветовима или плодовима: *боја зелене јабуке*, *боја плавог патлицана*, *лимун жута*, *зелена лимета*, *светлозелена нана*, *фуксија*⁶, *тамарило*⁷, *бресква*, *мандарина*, *шљива*, *купина*, *дуван*, *лаванда*, *пистаћ*, *кари*, *ванила*, *слама*, *индиго*⁸.

Животиње, њихово крзно или боја неког карактеристичног животињског дела тела такође може бити инспирација за назив боје: *тупе сива*⁹, *зелена патка*, *боја светле камиље длаке*, *нерц*, *светли нерц*, *мишије сива*, *лосос*, *слоновача*, *острига бела*, *леопард* (дезен и боја).

Све чешће, нијансе се одређују и именују према боји пића: *ракија*, *марсала*¹⁰, *боја шампањца*, *светли виски*, *вино*, *бургундац*¹¹.

Неке нијансе именоване су према производима које прави човек од материјала из природе: *чоколада*, *боја жвакаће гуме*, *крема*, *карамела*, *маслац*, *цигла*, *сенф*, *теракота*.

Нијансе се, као што је већ представљено, именују и бројним синтагмама: *прашњаво плава*, *прашњаво ружичаста*, *морнарско плава*, *пастелно ружичаста*, *бледо-ружичаста*, *бисерно сива*, *бисерни лапор*, *тамнокаки*, *испрано зелена*, *неонски зелена*, *вигоре смеђа*. Често се нијанса одређује као *мид*, што потиче од енгл. *middle* и значи *средњи*: *мид нерц*, *мид плава*, *мид тамножута* (Драгићевић, 2021).

2.2 За потребе овог рада проширили смо грађу називима за боје са познатог немачког сајта за куповину одеће *Otto*, затим смо се упознали са називима за боје за косу на сајту козметичке куће *Garnie*, а онда смо прегледали и неколико сајтова на којима се нуди дрвени намештај. Циљ је да се покаже да су нови називи за боје инвазивно насрнули на све сајтове за продају робе на интернету и да, за разлику од

¹ Називи за боје биће писани онако како су написани у каталогу *Заре*, што није увек усклађено са важећим Правописом.

² *Антрацит* је врста угља.

³ На персијском *khak* означава прашину (Клајн и Шипка 2007).

⁴ *Лапор* је врста минерала који може бити жућкасте, зеленкасте и сивкасте боје.

⁵ *Аквамарин* је полудраги камен плаве боје.

⁶ *Фуксија* је врста цвета, има исту боју као цвет *циклама*.

⁷ *Tamarillo* је биљка са наранџастим воћним плодовима у облику јајета.

⁸ Назив за боју потиче од биљке *индиго*.

⁹ *Тупе* је француска лексема којом се означава кртица чије је крзно неодређене боје у којој преовлађује сива, браон и боја јоргована.

¹⁰ *Марсала* је врста вина.

¹¹ *Бургундац* је врста вина названа према Бургундији, области Француске у којој се производи.

осталих тематских група које се богате појединачним новим речима, ова представља такву групу речи која се увећава необично великим бројем нових лексичких представника.¹²

Одећа која се нуди на интернет сајту *Otto* обојена је, осим основним, и овим нијансама бојама:

БОЈЕ БИЉАКА, ПОСЕБНО ВОЋА И ПОВРЋА: *јагода, купина, минт (нана), лаванда, пистаћи, бресква, кана, орхидеја, чајна ружа, тамнорозе ружино дрво, кајсија, малина, шљива, диња, сунцокрет, мандарина, јоргован, киви, кукуруз, лимета, јела зелена, манго, маховина зелена, лешник, кукурузна свила, бриљан зелена, ловоров венац, вишња, трава зелена, папаја, путер од јабуке, пустињска жалфија, патлиџан, хибискус.*

БОЈЕ ПРИРОДНИХ ТЕЧНОСТИ И МИНЕРАЛА: *петролеј, антрацит, жад, смарагдно зелена, смарагд, црни опал.*

БОЈЕ ЖИВОТИЊА ИЛИ ДРУГИХ ЖИВИХ ОРГАНИЗАМА: *тупе, корал, слоновача, лосос, морска корњача, шкољка.*

БОЈЕ МАТЕРИЈЕ И МАТЕРИЈАЛА: *екру, каки, бакар, песак, избледели креч, скарлет, кристал, рђа црвена, бронза, кобалт, асфалт, пепео, тресет.*

БОЈЕ ПРИРОДЕ: *лагуна, боја облака, поветарац, дубоко море, аква плава, боја леда, шума, пешчара, небеско плаветнило, ноћно плава, ноћно небо, сунчано жута, плава магла, камен, океан.*

БОЈЕ РАЗЛИЧИТИХ ЧОВЕКОВИХ ПРОИЗВОДА: *кармин розе, пудер, бургунд, вино, флаша-зелена.*

БОЈЕ КОЈЕ СЕ ТРАДИЦИОНАЛНО ВЕЗУЈУ ЗА НЕКА ЗАНИМАЊА ИЛИ ЗВАЊА: *паву, сумрак морнарска, краљевско плава, војничка.*

БОЈЕ ЧИЈЕ СУ НИЈАНСЕ ОДРЕЂЕНЕ МЕТАФОРИЧКИМ ПРИЛОГОМ ИЛИ ПРИДЕВОМ: *прљавобела, задимљеноплава, дубоко гримизна неонски корал, светлећецрвена, старо розе, високо-ризишна црвена, кентаки плава, сунчано жути кукуруз, софт розе, ватрено црвена, челично сива, sweet pink.*

БОЈЕ-СЛИКЕ: *балет на води, плави сурф, пинк Дејзи, Денвер наранџаста, Нептун плава, номад, камел, тибетанско црвена, Crimson црвена, ферари црвена, Хаваји плава.*

ДРВЕНИ НАМЕШТАЈ на немачком сајту *Otto* може бити ових боја: *фламинго, боја храста, дивљи храст, тексашки храст, чворнат храст, срце букве, орах, багрем, буква, натур, антрацит, бетон, платинасто сива, графитна, задимљена.*

На сајту *Otto* нуди се и МЕБЛ, и то ових боја: *мока, лешник, орах, terra, нијагара, лава, блато, петрол, теракота, кестен, кафа, кармин, челично сива, минт, шљива, пацифик, чоко, слон-сива, ледено плава, слоновача, манго* итд.

¹² Богаћење ове тематске групе новим члановима необично је и неочекивано из угла лексичког система јер „хроматска лексика, нарочито она која се односи на основне боје, представља стабилан лексички слој који припада основном лексичком фонду српског језика. Стабилност овог лексичког слоја манифестује се и кроз постојаност основних значења назива за боје, што потврђују описни речници савременог српског језика – Речник САНУ, Речник МС и Речник СЈ – у којима су називи за боје обрађени у различитим периодима током друге половине XX века или на самом почетку XXI века. Показало се да је прототип за боје увек исти, што потврђују подаци у дефиницијама основних значења хроматске лексике у сва три речника. Бела боја је, кроз цео XX век и прве деценије XXI века, била и остала боја снега и млека; жута је боја лимуна, жуманцета, воска, сламе; зелена је боја лишћа и траве; плаво је небо или море; сив је пепео; црвена је боја крви, а црна боја угља или чађи“ (Драгићевић, 2021).

На другим сајтовима на којима се продаје ДРВЕНИ НАМЕШТАЈ читамо и ове називе: америчка трешња, трешња, венге, натур, тик, лешник, крушка, коњак, бренди, светли орах, орах, тамни орах, палисандер, могоно, махагони, храст лужњак, јасен, јавор.

Боје ЗА КОСУ произвођача Garnie на њиховом сајту имају и ове нијансе: ледени кестен, тамни орах, чоколада, лешник, слатка купина, црна вишња, бакар црвена, теракота, дивља брусница, боровница, црни шампањац, бели песак, капуџино, златнобраон, пшеница, пешчана плажа, очаравајући бакар, ултраблонд, платинум, племенити опал, жути топаз.

Овај списак сигурно није исцрпан, али довољно илустративно показује огроман број нових назива за боје које се преводе са енглеског и немачког језика на многе језике. Тим називима изложени су милиони корисника услуга мултинационалних компанија. Купци доносе одлуке, између осталог, и на основу информације о боји производа.

Као што се може запазити, многи од наведених назива за нијансе боја преведени су на српски језик, као што се преводе и на остале словенске и друге језике, али и такве лексеме, према уобичајеним класификацијама, сматрају се англицизмима. Модел се обично састоји у томе што се боја назива према ентитету који је обојен том бојом. Неки од тих ентитета су општепознати и лако би се могли прихватити у српском језику или су у ретким случајевима већ одавно прихваћени, а неки су сасвим непознати говорницима српског језика, као што је биљка *фуксија*, плод *тамарило*, минерал *лапор*, угаљ *антрацит* итд.

3 Анкета. Поставља се питање какав ефекат на говорнике српског језика, нарочито оне младе, оставља нова лексика за боје. Млади људи више него старији користе сајтове за куповину. Да ли су усвојили бар неке од ових лексема будући да су им интензивно изложени? Како бисмо добили одговор на то питање, саставили смо анкету у којој је учествовало 37 студената треће године Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду. Студенти су попуњавали анкету у мају 2021. године. Анкета се састоји из два дела.

3.1 Први део анкете. У првом делу тражено је од студената да једном лексемом одговоре на питање које је боје 1) ведро небо у подне; 2) купус у башти; 3) восак; 4) ракија; 5) црна чоколада; 6) бела кафа; 7) презрела трешња; 8) иглице на четинарима; 9) сенф; 10) дубине мора. Боја ових ентитета није чиста, већ представља нијансу неке основне боје. Занимало нас је да ли ће се испитаници у именовању боје задатих појмова користити називима с интернет сајтова, да ли ће се послужити само метафоричким моделима за именовање попут оних на интернету, али са другачијим лексичким резултатом или ће решење пронаћи у творбеним ресурсима српског језика. Да ли ће, дакле, у тој борби између дугогодишњих језичких навика и инвазије са интернета победити лексема на коју је навикнуто језичко осећање говорника српског језика или нека форма мање или више прилагођеног (преведеног) англицизма. Ово су одговори испитаника:

3.1.1 Ведро небо у подне: светлоплаво (19), плавкасто (2), плавичасто (2), небоплаво (2), небеско плаво, жуто-плаво, плаво-бело, беби плаво, азурноплаво, јаркоплаво, тамноплаво, плаво, плаветно, минт, / (2).

Понуђено је 14 различитих одговара. Највише је твореница, али има и асоцијативног повезивања назива са појавама за које је карактеристична плава боја, а то су небо, беба и минт.

3.1.2 Купус у башти: светлозелен (15), зеленкаст (13), тамнозелен (3), зелен (2), интензивно зелен, бледозелен, прљавозелен, пастелно зелен, јарко зелен.

Студенти су понудили 9 различитих одговора, а све лексеме спадају у деривате (изведенице и сложенице).

3.1.3 Восак: тамножут (10), жућкаст (5), окер (5), жут (3), бледожут, медни, светложут, светложућкаст, боја меда, лимун-боја, миш-сив, сивкаст, мутножут, жуто-наранџаст, жутобраон, жућкастобраон, светлонаранџаст, жутонаранџаст, боја сенфа.

Испитаници су навели 19 различитих назива и скоро сви они спадају у деривате, а асоцијативне везе по боји успостављене су са медом, лимуном, мишем и сенфом.

3.1.4 Ракија: жућкаста (11), светложута (5), провидна (5), безбојна (3), жута (2), тамножута (2), жутонаранџаста, прозирна, беж, бела, златножута, бледожута, бле-дуњавожућкаста, златкаста, прозранчно сива, смеђа / (2).

Добијено је 17 назива, а асоцијативно повезивање с ентитетима из стварности успостављено је само са златом.

3.1.5 Црна чоколада: тамнобраон (21), браон (5), тамносмеђа (2), тамноцрна (2), светлоцрна, тамнокафена (2), кафена, кестењаста, кестен боја, црнкаста, браонкаста.

Студенти су употребили 11 различитих назива, а неки од њих су засновани на асоцијативној вези са бојом кафе и кестена.

3.1.6 Бела кафа: беж (11), крем (5), прљавобела (3), беличаста (3), браонкаста (2), боја беле кафе, крембела, млечнобела, нежнобела, светлбела, бела са жутобраон-кастом, сива, сивкаста, светлосива, бледожута, светложута, карамела боја, карамел, драп, окер, светлобраон, светлосмеђа, црна, розе.

Боја беле кафе именована је на 24 различита начина, а ентитети с којима се та боја доводи у везу јесу крем, карамела и, парадоксално, бела кафа.

3.1.7 Презрела трешња: бордо (15), тамноцрвена (6), трула вишња (4), тамно-бордо (3), љубичаста, тамнољубичаста, црвенобордо, бордоцрвена, модроцрвене, црноцрвене, мркоцрвена, бордоцрна, црна.

Студенти су боју презреле трешње именовали користећи 13 различитих назива, а једини ентитет из природе с којом је та боја доведена у везу јесте трула вишња.

3.1.8 Иглице на четинарима: тамнозелене (17), тамнобраон (5), зеленкасте (5), зелене (2), браонкасте, браон, смећкасте, зимзелене, модрозелене, светлозелене, зеленоцрне, беле, / (2).

Боја иглица на зимзеленом дрвећу названа је на 12 различитих начина и ниједан од њих се не заснива на асоцијативној вези са предметима и појавама из стварности.

3.1.9 Сенф: окер (10), тамножут (7), наранџаст (3), жут (3), жућкаст (2), светложут (2), окержут, боја сенфа, јаркожут, сенф-жут, мутножут, бледожут, густожут, прљавожут, жут са мало браон, светлонаранџаст, жутонаранџаст.

Студенти су боју сенфа именовали помоћу 17 назива, а асоцијативну везу са предметима из окружења успоставили су са самим сенфом, што значи да је, у ствари, нису успоставили.

3.1.10 Дубине мора: тамноплаво (20), тегет (4), модроплаво (3), плавоцрно (2), тегетплаво, тамнозелено, тиркиз, краљевскоплаво, азурноплаво, провидно, јарко-плаво, црно, плаво.

Нијансу дубоког мора студенти су именовали на 13 начина, а асоцијативну везу успоставили су само са нијансом која се везује за тзв. *краљевскоплаву*.

3.2 Други део анкете. У другом делу анкете тражило се од испитаника да именују боју коју виде на слици. Добили су 10 сличица обојених бојама које су именоване новим називима у каталозима мултинационалних компанија. Ево како су студенти именовали боје које су видели.

3.2.1 Боја која се у каталозима назива КАКИ: маслинастозелена (13), тамнозелена (6), маслинаста (4), тамнобраон (3), браон (2), кафена, пепељастобраон, смеђа, грао, војничкозелена, тамноокер, браонкаста, каки боја, зеленкастосмеђа, ружнобраон.

Студенти су употребили 15 назива за боју коју су видели. То су најчешће деривати, али има и оних лексема чији је назив инспирисан бојом ентитета, а то су маслина, кафа, пепео, каки, војнички. Само један одговор гласи *каки*.

3.2.2 Боја која се у каталозима назива ЛАПОР-ПЛАВА: светлоплава (16), плавкаста (4), тиркизна (4), небо-плава (3), светлотиркизна (2), плавичаста, сивкастоплава, бледоплава, минт, минт-плава, азурноплава, пастелноплава, плава, голубија.

Студенти не користе лексему *лапор-плава*, а приказану нијансу плаве боје именовали су на 14 начина. Користили су се најчешће деривацијом, а асоцијативну везу с ентитетима из окружења успостављали су ретко, и то с небом, минтом и голубом.

3.2.3 Боја која се у каталозима назива ЗЕЛЕНА ЈАБУКА: трава зелена (10), тамнозелена (9), зелена (6), јаркозелена (5), дречавозелена (2), боја траве, травкаста, средњезелена, краљевскозелена, зеленкаста, неон зелена.

Нијанса зелене боје која им је приказана студенте је подсетила, пре свега, на траву, а затим на неон и краљевску нијансу. Нико се није сетио зелене јабуке. Од 11 различитих назива највише је оних који су добијени творбом речи.

3.2.4 Боја која се у каталозима назива МИНТ ЗЕЛЕНА: светлозелена (27), зеленкаста (4), пастелнозелена (2), резедо (2), минт зелена, киви зелена, трава зелена.

Нијансу зелене боје која подсећа на минт студенти су именовали помоћу 7 различитих назива, од којих је највише деривата. Само је један одговор инспирисан бојом нане (минта), а асоцијативне везе успостављене су још и са кивијем и травом.

3.2.5 Боја која се у каталозима назива БУРГУНДАЦ: бордо (19), боја труле вишње (4), тамноцрвена (3), тамнољубичаста (2), кафена (2), вишња боја, тамнобраон (2), тамнобордо (2), бордоцрна, бордоцрвена, земљабраон.

Студенти су приказану тамноцрвену нијансу именовали употребивши 11 различитих назива, али им је, очигледно, непозната нијанса боје вина која се користи у каталозима, већ су је повезали са трулом вишњом, кафом и земљом.

3.2.6 Боја која се у каталозима назива ЛАВАНДА: лила (16), светлољубичаста (13), љубичаста (3), лаванда (2), лавандаљубичаста (2), јоргованљубичаста, јоргован.

Боја лаванде позната је говорницима српског језика јер се та биљка гаји и у Србији, па не чуди што су је се студенти сетили приликом именовања приказане нијансе. Сетили су се још и јоргована, а употребили су укупно 7 различитих назива.

3.2.7 Боја која се у каталозима назива ФУКСИЈА: љубичаста (9), тамнољубичаста (8), циклама (7), лила (3), јаркољубичаста (2), тамнорозе (2), боја љиљана, ружичаста, пинк, јоргованљубичаста, розикастољубичаста, јаркорозе, ружичаста, лила.

Боја сасвим непознате биљке *фуксије* није могла бити асоцијативни подстицај српским студентима за именовање јарке нијансе коју су они пак повезали са цикламом, љиљаном и јоргованом. Осмислили су 14 различитих назива за ту нијансу, а то су углавном сложенице.

3.2.8 *Боја која се у каталозима назива* ТИРКИЗ: тиркизна (11), тамнотиркизна (5), плавозелена (3), тамнозелена (2), зеленкастоплава (2), зеленоплава (2), јарко-тиркизна, јарко плавозелена, мента, зеленкаста, тиркизнозелена, тиркизноплава, јаркоплава, смарагноплава, тамнофлуозелена, азурноплава, трава зелена, пастелноплава, азурна, ни плава ни зелена.

Иако је тиркизна боја позната и говорницима српског језика, студенти су је назвали на 20 различитих начина, а међу њима су и они инспирисани ентитетима из окружења – ментом, смарагдом и травом. Међу одговорима се јављају и они мотивисани лексемом *тиркиз*.

3.2.9 *Боја која се у каталозима назива* TAMARILLO: тамножута (11), окер (9), јаркожута (3), наранџаста (3), сенфжута (3), жута, окержута, оранж, сунцокретжута, жута са наранџастим пигментом, боја поморанџе, кајсија, жуманџе жута, наранџаста као калипсо сладолед.

За нијансу наранџасте боје која се у каталозима назива према Србима непознатом плоду, студенти су употребили 14 назива, а неки од њих су инспирисани бојом сенфа, сунцокрета, поморанџе, кајсије, жуманџета, калипсо сладоледа. Ипак, према фреквенцији, преовлађују називи добијени творбом речи.

3.2.10 *Боја која се у каталозима назива* ЛАПОР-СИВА: сива (11), сивкаста (11), светлосива (7), миш-сива (5), тамносива, камен-сива, плавосива, беж.

Студенти су на 8 различитих начина назвали приказану им нијансу сиве боје, али лапора се нису сетили јер је тај минерал говорницима српског језика непознат, осим, можда, геолозима. Асоцијативну везу приликом именовања успоставили су са мишем и каменом.

3.3 Резултати анкете. Анализа резултата анкете доводи нас до бројних запажања и закључака, а многи од њих се односе на оба дела анкете иако су захтеви били различито формулисани.

3.3.1 Први део анкете. Изненађује велик број различитих одговара које су испитаници давали имајући у виду исту нијансу боје. Није сасвим јасно због чега је боја општепознатог напитка *бела кафа* именована на чак 24 начина. Ентитет за чију боју је било најмање назива јесте *купус у башти*, за који је наведено девет придева. Ова чињеница показује да, можда, неодређене нијансе боја не перципирамо на исти начин и да нам се може учинити да кад гледамо исту боју, у њој видимо различиту нијансу која преовладава. Било би занимљиво испитати да ли говорници различитих језика који припадају и различитим културама на посебан начин перципирају нијансе боја или разлике у перцепцији немају везе са културолошким окружењем.

Приметно је да у именовању нијанси боја говорници српског језика далеко чешће користе механизме творбе речи него полисемије или позајмљивања страних речи. Најчешћи називи за десет понуђених ентитета то убедљиво доказују: *светлоплав*, *светлозелен*, *тамножут*, *жућкаст*, *тамнобраон*, *тамнозелен*, *тамноплав*. За само три ентитета преовладава страна реч за боју – *крем*, *бордо* и *окер*. Ови називи су већ дуго врло фреквентни у српском језику и не представљају утицај нових назива. Из најчешћих одговора испитаника јасно је да се у српском језику нијансе боја најчешће именују придевским сложеницама чији је први део придев *таман/светао*.

Остали одговори испитаника такође указују на доминацију творбе речи као механизма за именовање. Постоји неколико учесталих творбених модела за именовање нијанси боја:

- 1) придевске сложенице чији је први део лексема *таман/светао*: *тамноплав*, *светлоплав*;
- 2) придевске сложенице чији је први део лексема *изразито / интензивно / јарко / модро / густо / прљаво / мутно / бледо / пастелно / прозачно / нежно*: *изразитоплав*, *бледоплав*;
- 3) придевске сложенице које се састоје из два назива за боје од којих први квалификује други: *плавозелен*, *зеленоплав*;
- 4) придевски дериват са суфиксом *-аст/-ичаст*: *плавкаст*, *плавичаст*;
- 5) сложено-изведене творенице: *светлоплавичаст*; *бледуњавоплавкаст*;
- 6) придевске сложенице чији је одредбени део именица за коју се везује придев за одређену боју: *небо-плав*, *беби-плав*; *миш-сив*;
- 7) придевске сложенице чији је одредбени део дериват мотивисан појавом која је уобичајени носилац одређене боје: *златножут*, *небескоплав*;
- 8) придевска изведеница чија је мотивна реч именица са значењем ентитета који је обојен одређеном бојом: *медни*, *кестењаст*.

Далеко су ређи нетворбени начини за именовање боја, засновани на логичко-семантичким везама:

- 9) назив за боју према ентитету који је обојен датом бојом (метонимијска логичка веза ПРЕДМЕТ → БОЈА ПРЕДМЕТА): *минт*, *кестен*.
- 10) именичке синтагме чији је главни члан именица *боја*, а зависни члан представља именица за појам који је обојен одређеном бојом у функцији неконгруентног атрибута: *боја сенфа*, *боја траве*.

У неким случајевима користе се позајмљенице за боје које се већ дуго користе у српском језику:

- 11) позајмљеница: *беж*, *крем*, *окер*, *бордо*, *тегет*, *драп*.

Испитаници својим одговорима показују како се нијансе могу и суптилније градирати или нијансирати. Ево неколико модела:

- *плавозелен – зеленоплав – зеленкастоплав – плавкастозелен – плавкасто-зеленкаст*;
- *киви-зелен – трава-зелен – војнички зелен*;
- *светложут – бледожут – бледуњавожут – бледожућкаст – бледуњаво-жућкаст*;
- *кестен – кестењаст – боје кестена – кестен-боје*;
- *јаркозелен – интензивнозелен*;
- *бледозелен – пастелнозелен*;
- *прљавозелен – загаситозелен – тамнозелен*;
- *вишња-боја – боја труле вишње*;
- *лимун-жут – боје лимуна*;
- *боје меда – мед-боје*.

Далеко ређе испитаници се одлучују да боју именују називом предмета који је обојен том бојом. Када се и одлуче за ту могућност, показује се да се не одлучују за мање познате ентитете, већ за свима добро знане, као што су небо, мед, лимун, сенф, кафа, карамела, вишња итд. Други начин је употреба назива за неки појам за који се

традиционално, културолошки везује нека боја. И такви називи су врло прозирни већини говорника, нпр. *беби-плава*, *краљевскоплава*, *војничкозелена*.

3.3.2 Други део анкете. Очекивало би се да ће испитаници, када виде слику боје, лакше и брже пробудити асоцијацију на боје производа у електронским каталозима. Међутим, показало се да није тако. Испитаници су се и у овом случају радије користили твореницама – сложеницама и изведеницама. Они који су успоставили асоцијативну везу са одређеним предметима према боји тог предмета, углавном су то чинили са општепознатим предметима: кафа, небо, трава, вишња, јоргован итд. Понеки одговор, ипак, био је у складу са називима боја у интернационалним каталозима. Ево тих одговора: *каки боја*, *азурноплава*, *минт-плава*, *неон-зелена*, *киви-зелена*, *лаванда* (2), *смарагдноплава*. Ови одговори указују на благ утицај савремених средстава информисања, али тај утицај је за сада сасвим занемарљив.

3.3.3 Дискусија о резултатима анкете. За разлику од многих других англицизама или модела за именовање ентитета који долазе из енглеског језика, називи за нијансе боја, иако су преведени на српски језик, готово се уопште не прихватају у српском језику и за сада остају „заробљени“ на страницама електронских каталога.

Поставља се питање због чега тако живописни називи, експресивни и упечатљиви, немају моћ да се утисну у лексичку меморију говорника српског језика.

Један од важних разлога јесте њихова **појмовна неомеђеност**. У неким случајевима се чини као да и није био циљ осмислити назив за боју, већ дати опис боје који је само допуна слици производа у каталогу. Није, на пример, јасно у чему је разлика између *високоризичне црвене* и *ватрено црвене* или *ноћно плаве* и *ноћног неба*.

У неким случајевима, за именовање боје користи се ентитет који може бити обојен различитом бојом, као што је, на пример, *лапор*, минерал који може бити жућкасте, зеленкасте и сивкасте боје, или *тупе*, кртица чије је крзно неодређене боје у којој преовлађује сива, браон и боја јоргована. У жељи за што прецизнијим изражавањем, они који именују боје постају често све непрецизнији.

Ови називи су у неким случајевима и **културолошки неприхватљиви**. Тако је, на пример, бојом *кафа* на сајту *Otto* квалификован намештај крем боје, а типична кафа која се пије у Србији јесте турска кафа, које је тамнобраон боје. На *Зарином* сајту појављује се боја воћке *тамарило* и цвета *фуксија*, а ове биљке су говорницима српског језика сасвим непознате. Многим говорницима непознат је денотат *пунк Дејзи*, *Денвер наранџаста*, *Нептун плава*, *тибетанско црвена*, *Crimson црвена*, *Хаваји плава* итд.

Овакви називи су неуклопљиви у српски језик и из **језичких разлога**. Пре свега, називи за боје су у српском језику прости, изведени или сложени придеви, а називи о којима говоримо често су именице (нпр. *кафа*), именичке синтагме (*пешчана плажа*), од којих многе садрже непроменљиви атрибут (*бакар црвена*). Осим морфолошке и творбене неуклопљености, велик проблем је **семантичке и, нарочито, прагматичке природе**, тј. неприхватљиво именовање боја метафоричким повезивањем боје предмета са појавама чија је боја често неодређена, нпр. *поветарац*, *поноћно небо*, *плави сурф*. Чини се као да се желела успоставити логичка веза између предмета који се продаје и ентитета који служи као референтни појам за боју, а не веза између боје два предмета. Дакле, као да је порука да ће се онај ко обуче плаву *Otto* мајицу осећати као да сурфује у океану, па се мајица повезује са сурфом, а боја

(која је из маркетиншких разлога названа *плавим сурфом*) представља само додатну спајајућу нит. Ако жена обуче тзв. *високоризичну црвену хаљину*, ризиковаће да ће пажња и интересовање посматрача бити уперени само ка њој, чему ће боја хаљине допринети, али пре свега, имаће самопоуздање које ће стећи ако обуче хаљину која јој је понуђена. Због тога се чини да је основни разлог за настајање нових назива за боје више маркетиншке природе него што се иза тога крије потреба за прецизирањем нијансе боје производа.

Новим називима за боје недостаје уобичајени модел, творбени или семантички, а он сасвим изостаје јер су нови називи понекад једночлани, а понекад двочлани, именички или придевски, метафорички или неметафорички и та чињеница им такође онемогућава лако прихватање у српском језику.¹³

4 Закључци истраживања. На самом крају рада изложићемо четири најважнија закључка овог истраживања.

Прво. На основу овог истраживања закључујемо да и поред тога што је утицај енглеског језика на српски језик несумњиво велик и што различити показатељи указују на чињеницу да се он увећава, још увек постоје сфере свакодневног живота у којима говорници радије посежу за творбеним могућностима српског језика. Именовање нијанси боја спада у такву сферу. У раду су наведени неки разлози због којих се говорници српског језика не одлучују лако за позајмљивање назива за нијансе боја, али главни разлог вероватно треба потражити у претпоставци да се за именовање појава са јасним денотатом лако одлучујемо за позајмљенице, али када треба именовати појам са нејасним денотатом, као што су нијансе боја, онда решење проналазимо у свом језику у којем се осећамо далеко сигурније у проналажењу могућности.

Друго. Изненађује велик број творбених могућности које су понудили испитаници. Та чињеница сведочи о великом творбеном потенцијалу српског језика за нијансирање боја, али и других појава.

Треће. Приликом именовања нијансе боје према неком ентитету који је такве боје, говорници ретко посежу за ентитетима који нису општепознати и који су далеки и непознати у датом поднебљу. Иако се говорници српског језика већ дуго срећу у супермаркетима са кивијем, мангом, авокадом, њихове асоцијације ће приликом именовања боје ипак ићи ка кајсији, шљиви и јабуци, што показује да се асоцијације утемељују у традицији и култури.

Четврто. Чињеница да постоје домени стварности у којима домаће речи суверено побеђују позајмљенице треба да нас испуни оптимизмом јер језичко језгро словенских језика ипак остаје словенско.

Библиографија

- Halonja, A., & Hudeček L. (2014). Pokloni mi svoj selfie. *Hrvatski jezik*, 1(2), 26-28.
 Panić-Kavgić, O. (2006). *Koliko razumemo nove anglicizme*. Zmaj.
 Prčić T. (2005). *Engleski u srpskom*. Zmaj.
 Prčić, T., Dražić, J., & Milić, M. (2021). *Srpski rečnik novijih anglicizama*. Filozofski fakultet.

¹³ О разлозима због којих говорници српског језика не разумеју неке англицизме који се употребљавају у српском језику, исп. Панић-Кавгић, 2006.

Vasić, V., Prčić, T., & Nejgebauer G. (2001). *Rečnik novijih anglicizama*. Zmaj.

Драгићевић, Р. (2015). Прилог лексичком нормирању (на примеру неологизма *селфи*). *Језик данас*, XI (3-4), 1-4.

Драгићевић, Р. (2021). Лапор плава и тупе сива – (не)одрживост неологизама за нијансе боја у српском језику. *Новоречје*, 4, 9-18.

Клајн, И., & Шипка, М. (2007). *Велики речник страних речи и израза*. Прометеј.

Bibliography (Transliteration)

Dragičević, R. (2015). Prilog leksičkom normiranju (na primeru neologizma selfi). *Jezik danas*, XI(3-4), 1-4.

Dragičević, R. (2021). Lapor plava i tupe siva – (ne)održivost neologizama za nijanse boja u srpskom jeziku. *Novorečje*, 4, 9-18.

Klajn, I., & Šipka, M. (2007). *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Prometej.

Извори:

<https://www.zara.com/rs/>, сајту приступљено у марту и априлу 2021.

<https://sr-rs.facebook.com/Garnier.Srbija/>, приступљено у јулу 2021.

<https://www.otto.de/>, приступљено 15. 08. 2021.

Sources (Transliteration)

<https://www.zara.com/rs/>, sajtu pristupljeno u martu i aprilu 2021.

<https://sr-rs.facebook.com/Garnier.Srbija/>, pristupljeno u julu 2021.

<https://www.otto.de/>, pristupljeno 15. 08. 2021.

Прилог: анкет

КОЈА ЈЕ ОВО БОЈА?	
	
	
	
	
	
	
КОЈЕ ЈЕ БОЈЕ	
ведро небо у подне	бела кафа
купус у башти	презрела трешња
восак	иглице на четинарима
ракија	сенф
црна чоколада	дубине мора